

ALMANACHUL EVREESC ILUSTRAT PENTRU ROMANIA

III

★ 5692 (1932) ★

EDITURA ALMANACHULUI EVREESC

almanachul
evreesc ilustrat
pentru românia

redactat
de
dr. a. mibashan

5692 [1932]

editura almanachului evreesc

Iașul evreesc

de Carol Drimer*)

Carol Drimer

Despre Istoria evreilor din Iași s'a scris, mult, în mod fragmentar, de către Florentin, Ghi-bănescu, Frații Schwartzfeld, I. Bogdan, M. Braunștein-Mibashan, dr. I. Niemirower, A. D. Xenopol, I. Kaufman, Carol Drimer, dr. Halevy, etc.

D. N. Iorga a publicat în colecția Academiei Române un dosar, găsit în arhivele din Germania, sub numele de „Documente relative la Petre Vodă Șchiopul“, din care reiese (pag. 451) că pe la 1300 exista în Iași o comunitate istraelită.

În „Regulamentul organic“ din 1834, la capitolul 13, se vorbește de organizțiunea comunității israelite și de dreptul copiilor de evrei de a frecuenta scolile publice.

Publicăm hrisovul (decret domnesc) din 1777, legalizat la tribunalul Iași, secția III, conform art. 31 al legii actelor autentice și hrisovul domnesc din 1 Februarie 1828.

Sunt documente foarte prețioase și de interes și pentru zilele noastre, căci tratează, în stilul și spiritul vremii, despre **garantarea autonomiei religioase și a comunităților evrești**; în această privință am avea, chiar și astăzi să facem unele reflexii nu tocmai măgulitoare pentru vremea de acum.

*) D. Drimer a împlinit de curând 25 de ani de muncă pe tărâmul publicisticii și al criticii literare.

Hrisov Domnesc anul 1777

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Grigore Alexandru Ghica Voevod-Domnul țării Moldovei...

Facem știre..., pentru bresla jidovilor atât de aici din orașul Iasi cât și de pe alte târguri și sate din țara aceasta, că după moartea lui Isaac, ce au fost baș-haham al lor, datune-au jaloba toată bresla jidovească, rugându-ne cu toți deobște ca să le punem haham pe Marco-jidov, pe carele îl arată..., nu numai pentru ca să le caute pricinile lor ce au între dânsii, după cum și alți hahami ce au fost mai înainte, ci și pentru îndreptarea și păzirea la cele obișnuite orândueile ale legii lor, după vechiul obicei ce au avut, cu care Marco au arătat ei, că ar fi odihniți și mulțumiți,

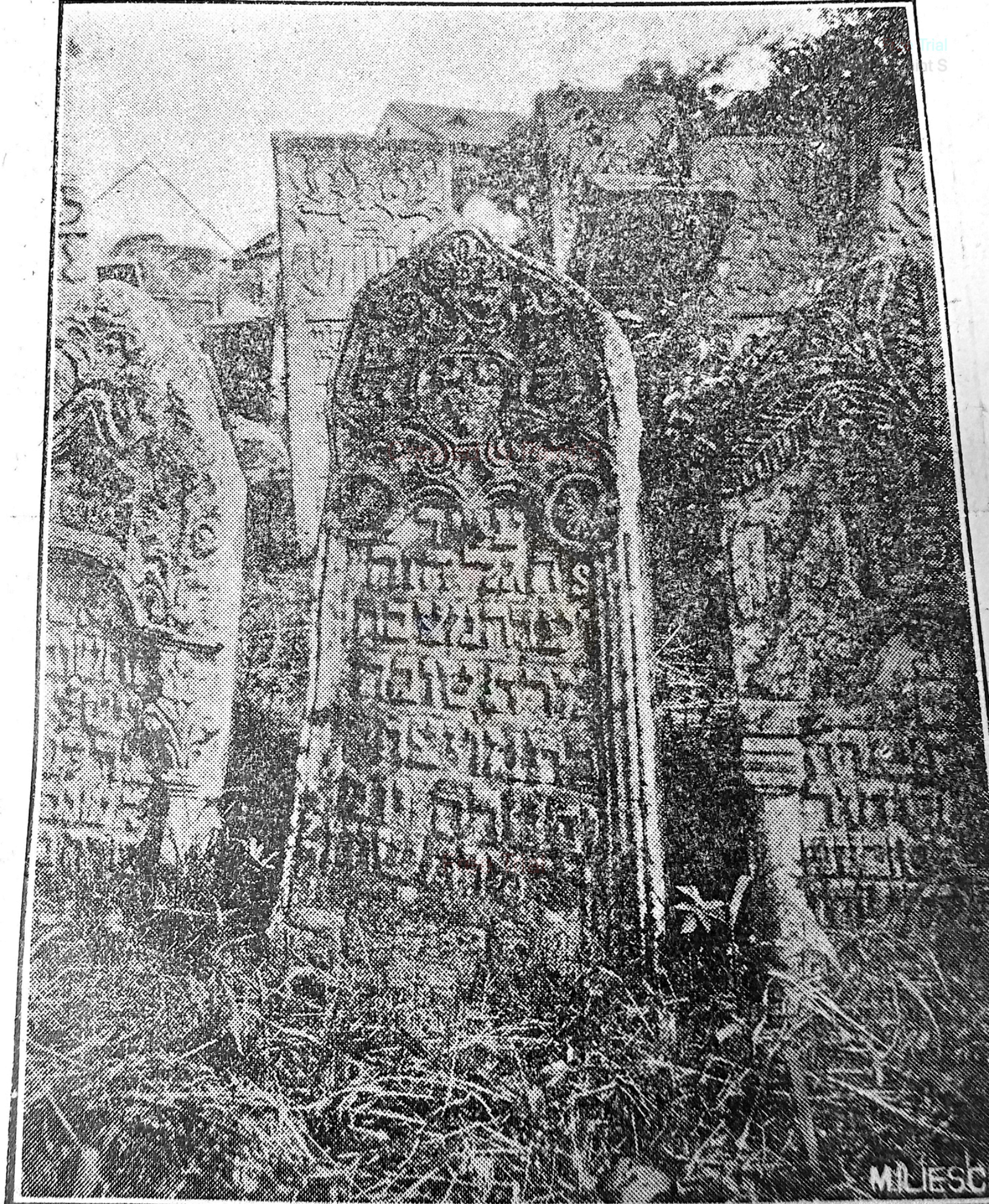
Deci Domnia mea... iată am făcut pe acest Marco baș-haham peste toți jidovii cât se află atât în orașul Iasi, cât și pe afară la sate și târguri..., și asupra acestui Marco baș-haham să fie iertat de toate dările și angariile și nesupărat de către nimeni. Așisderea și zece vite ce va avea să fie scutite de banii Cuniței osebit o cuță de horilca ce și va aduce din țara leșească pe an pentru chiverniseala sa, să nu se supere de vama mare ori de alte angarii și să fie nesupărat.

Venitul hahamiei încă să ia de cununii și de logodnă, și despărțenii de pe la jidovi, după vechiul obicei, neasuprind pe cineva mai mult; să ia și câte un leu pe an de tot jidovul casier pentru simbrie cum și crupca venitul hahamiei încă să ia după obiceiul vechiu câte patru zeci și cinci de bani de vită cușer, ce vor tăia mesercii jidovii...

Poruncim Domnia mea, toți jidovii să-i dea ascultare și cinste după obiceiul legii lor, cum și judecățile ce vor fi între jidovi, unul cu altul haham-bașa să le caute să le îndrepteze, însă pricinele ce vor fi mai mari să le arăte D-sale Vel Camarași și D-lui le va hotărâ după cum va fi cu dreptate.

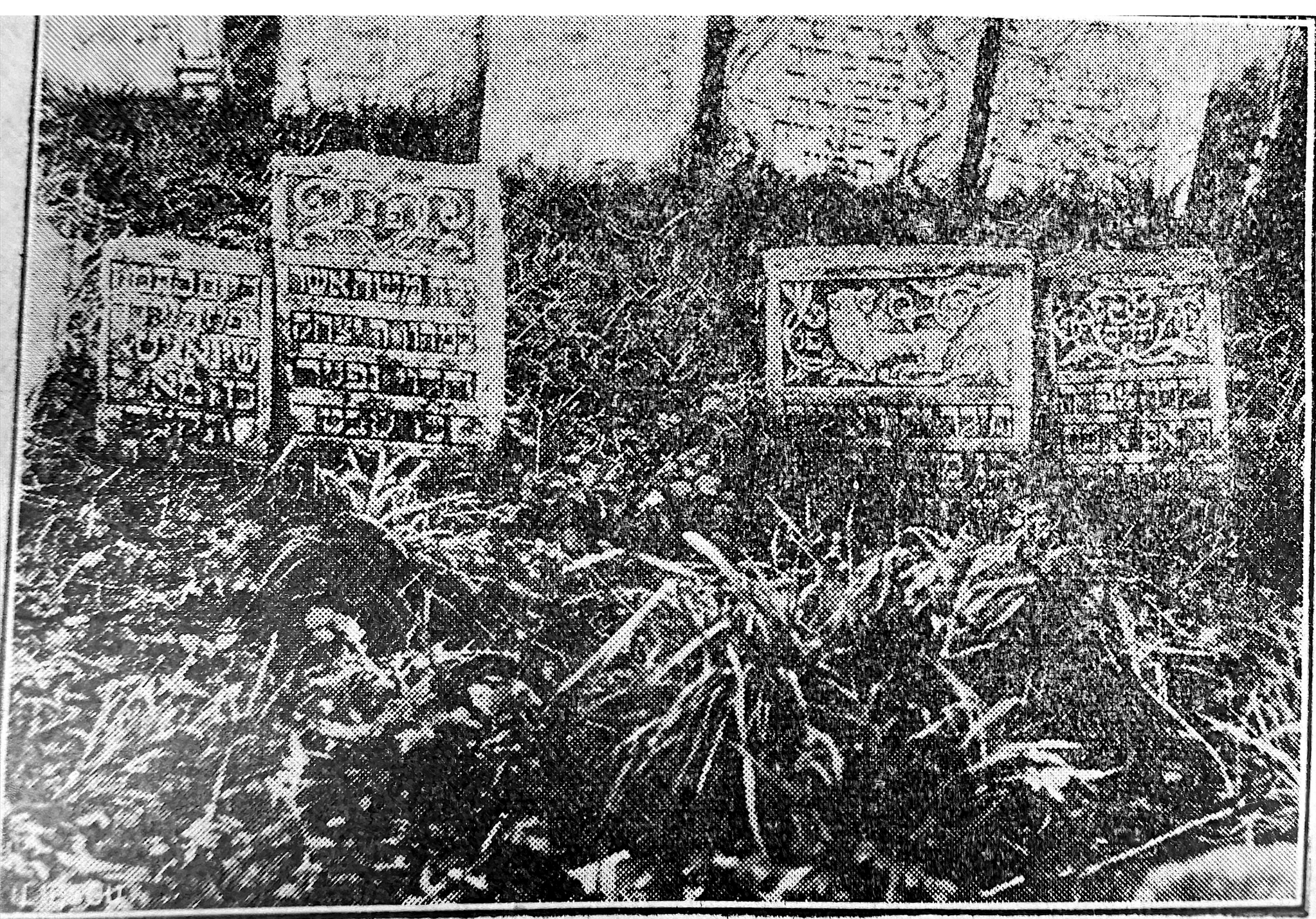
Drept aceia poruncim Domnia mea Dumisale Vel Aga și altor boieri slujbași și zapcii ce vor fi, ca văzând acest hrisov al Domniei mele, cu toții să vă feriți de a face supărare lui Haham-bașa și să se urmeze întocmai după cum se arată mai sus, iar când vr'unii din jidovii acestei bresle sau vor avea vre-o vie asupreală de către dânsul peste dreptate și obicei, ușa Divanului Domniei mele este deschisă, fiind să arate pricina lor își vor afla dreptatea; întărind hrisovul acesta și cu a noastră Domnească iscălitură și pecetă..."

Hrisov Domnesc anul 1828

MILIESC

Mațevot, artistic lucrate, din cimitirul Cernăuți

Pietre mortuare de copii, Cernăuți

SOLOMON SCHECHTER

Iarna aceasta se împlinesc 15 ani dela moartea și 85 de ani dela nașterea lui Solomon Schechter.

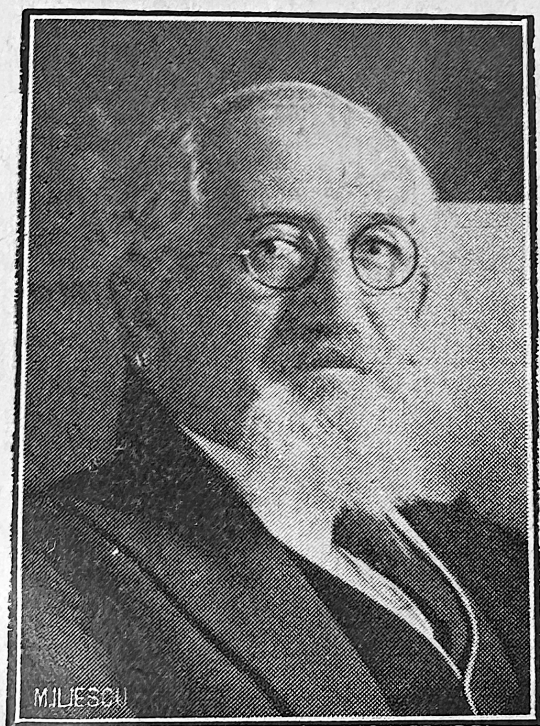
Numele lui Schechter este legat de o bogată și intensă activitate de cercetare filologică și istorică evreiască, dânsul fiind unul dintre cei mai apreciați orientaliști dela finele veacului trecut.

Schechter s'a născut în 1847, la Focșani, a cutreerat lumea, ca tânăr, în setea-i de cultură, s'a oprit la Viena, Berlin, Roma și Oxford, pentru a-și termina cariera mult sbuciumatei sale vieți de cărturar și luptător evreu, în America. Numele lui Schechter va dăinui pentru vecie în fruntea savanților în ale judaismului din epoca modernă. Descoperirile făcute de el în archiva veche (Geniza) a comunității evreilor din Cairo, au fost de o însemnătate epocală. El a găsit acolo mai întâi frânturi și urme, iar apoi din ce în ce mai mari fragmente din opere străvechi evreești, dintre cari cea mai principală este cea a cărței **Ben-Sira** în originalul ebraic. Acest tratat, care trebuia să facă parte din vechiul testament, a fost pierdut apoi și s'a mai păstrat doar în traducerea elină. Meritul lui Schechter a fost, că a emis, în baza cercetărilor sale, teoria, că Ben-Sira a fost scris dintru început în **ebraică**; scormonirile din geniza cairovană i-au dat apoi dreptate. Schechter a fost profesor universitar în Anglia, iar apoi directorul seminarului teologic evreesc din New-York. Opera lui filologică și istorică a fost de mare preț pentru propășirea cunoașterii trecutului evreesc. iar în prelegerile sale, el a căutat să exprime, odată cu idei de un larg umanitarism, și o dragoste neînfrântă pentru bunurile religioase și culturale evreești.

LA PARIS,

Viena și Berlin, ultima noutate
sunt rochiile de JERSEY DE
LÂNĂ. Modele admirabile la

Bicentenarul comunității evreo-spaniole din București

Sabetay Djaen
Prim-rabinul Comunității spaniole
din București

La 29 Noembrie 1931 s'au împlinit 200 ani dela înființarea acestei comunități. Este, chiar și în istoria neamului nostru, un spațiu de timp foarte însemnat și comunitatea spaniolă din București se numără, cu drept cuvânt, printre cele mai vechi și mai bine întocmite din întreg răsăritul Europei.

Din parte-ne, urăm jubilariei: Fie, ca în istoria viitoare a poporului evreu, comunitatea evreo-spaniolă din București să înscrie pagini glorioase, cari să amintească nobilul trecut al acestei măndre ramuri din arborele judaismului.

Instituțiile evreo-spaniole din capitală

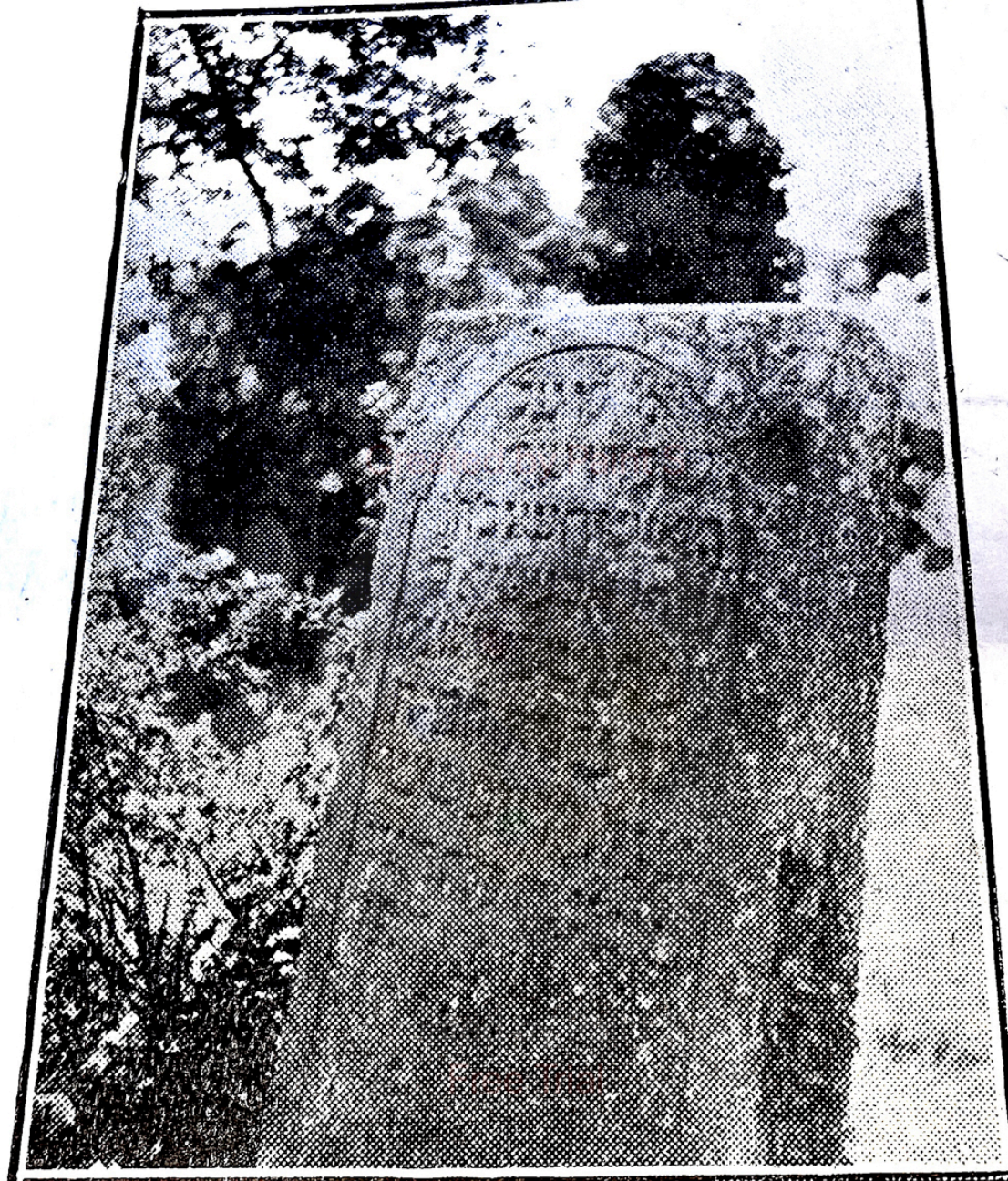
Uniunea Comunităților Israelitilor de rit spaniol din România, care are ca președinte pe d. **Ioseph M. Pincas**, cunoscut filantrop și personalitate reprezentativă a evreimii spaniole din întreaga țară, cuprinde toate comunitățile sepharde din țară. Intre manifestările importante ale acestei uniuni în ultimul timp se poate nota și participarea ei, prin 2 delegați, la congresul regional al Israelitilor din peninsula Balcanică, ținut la Belgrad.

Sfatul rabinic al evreilor spanioli din România stă sub președinția **Eminenței-Sale, marele rabin Sabetay I. Djaen**.

Hassidismul în România

Una din cele mai interesante creațiuni istorice ale judaismului după măcelurile lui Hmel și rătăcirile lui Sabetay Zwi, este Hassidismul. Pornit din adâncul suferințelor fizice și sufletești ale unui neam întreg, năzuind a da alinare și mângăere acelor mase populare, descompuse de ura din afară și de ariditatea școlastică dinlăuntru, hassidismul a îndeplinit, în răsăritul Europei, un rol educativ foarte important. În România, în special în Moldova, care era în imediata apropiere de centrele din cari a pornit hassidismul, această mișcare a găsit, dintru început, un teren foarte favorabil, cuprinzând, în veacul XVIII, aproape totalitatea evreilor stabiliți în cele două principate.

Imbrățișat cu căldură de masele neștiutoare, noul curent trebuia să provoace însă neapărat o oarecare reacțiune din partea vechilor autorități evreești, Hahambașia și Stărostia. De fapt, reprezentanții evreimii pământene au recunoscut pericolul reformei, care amenința toată ierarhia și disciplina socială din sânul obștii prin introducerea democrației în toate. Ei își deteră seama că „anarhia armonioasă” va nivela curând piramida ridicată de prisoarele domnești pe temeliile autonomiei corporative. În 1757-58, când impostorul Iacob Frank își căutase cu secta lui un adăpost în Moldova, unde mișcarea eretică număra multe simpatii, hahambașa Isac luă din timp o atitudine energică, conjurând această primejdie. Hassidismul se prezentă însă, în formă ca și în fond, cu totul altfel decât erezia frankistă: doctrina hassidică nu era numai un protest împotriva spiritului arid al rabinismului școlastic, ci, mai cu seamă, expresiunea unei renașteri religioase, svorâtă din adâncul neprihănit al inimii poporului. Invățătura lui Israel Baal-Șem era o operă de bună credință; de aceea a și cu-

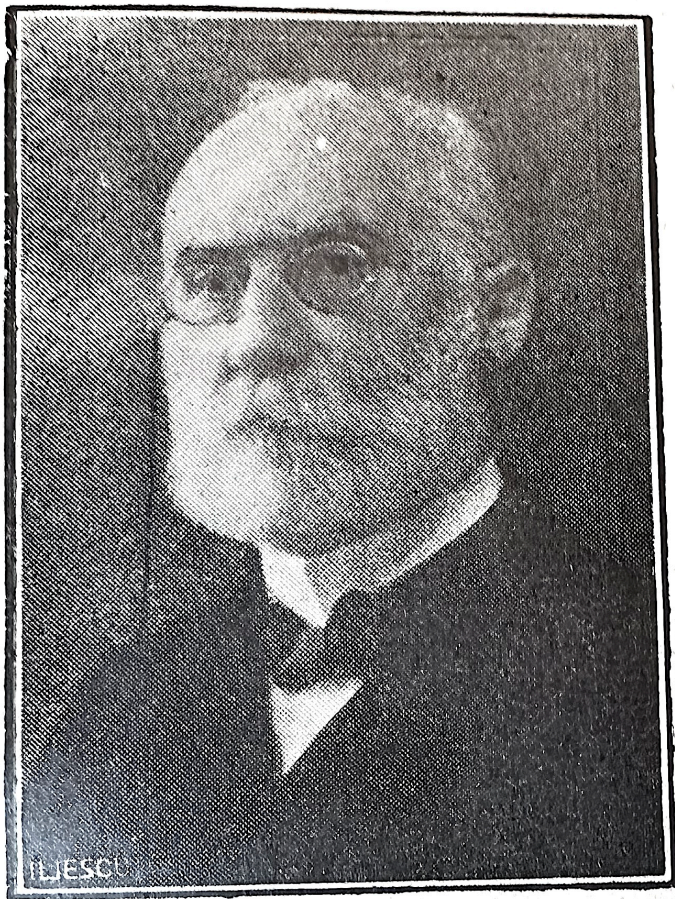

Mazeva din necropola evreiască dela Timișoara

Cea mai veche piatră sepulcrală din Banat :

Azriel Asael din Salonic, mort în 1636.

Sionismul în România

Sam. Pineles

Dela începuturile Sionismului modern, această mișcare a avut un puternic răsunet în România. După realizările eroice și demne ale pionerilor „Chowewe-Sioniști”, sionismul politic a găsit, printre evreii din România, o masă compactă de adepți firești și plini de entuziasm. Coresponzența numeroasă și frecventă, dusă de Herzl cu diferiți reprezentanți și judaismului român întru elucidarea și rezolvirea problemelor de organizare presionistă, participarea din ce în ce mai mare al evreilor români (Lippe, Pineles, Elmann, Schein, Rosenbaum, Schwarzfeld, M. Braunstein-Mibașan, Horia Carp ș. a.) la înfăptuirile practice ale mișcării în primii ei ani de expansiune (plasarea acțiunilor băncii coloniale, șekel, fondul național, iar de vreo 10 ani încoace, aportul viu la Chalutism și Keren Hayessod), precum și colaborarea activă a sioniștilor din România la toate congresele mondiale sioniste și la diversele foruri create ulterior de mișcare, au dat și dau o strălucită dovadă, că sionismul a avut întotdeauna în România un teren foarte propice pentru activitatea ce o desfășoară. Este interesant de notat, că prima **femeie** delegată la un congres sionist mondial a fost o doamnă originară din România

Linia

picioarului se înfrumusețează purtând un ciorap fin. Doamna îl cere și durabil. Deaceia preferă „Monica”

— d-na **Ellmann**, astăzi d-na Rose Bernhardt—, că președintele de vârstă al celui dintâiu congres sionist (1897) a fost d-rul **K. Lippe** din Iași, și că în articolele și apoi în memoriile sale, Herzl

Artă sepulcrală evreo-română

Una din cele mai interesante pietre mormântale din vechiul cimitir evreesc din București, aceea a marelui staroste „Roș-Medina” — Marco Cerbul, mort la 1735. (Din colecțiile d-lui dr. M. A. Halevy). Cf. „Istoricul comunităților evreiești din Iași și București” de dr. M. A. Halevy, și articolul „Iădișul Vechi” de dr. M. A. Halevy.

CURIOZITAȚI

Un explorator evreu-român

Iarnă aceasta se împlinesc 75 ani dela nașterea, în București, a inginerului **Iulius Popper**, cunoscut mai târziu sub numele de „exploratorul Țării-de-Foc”.

După studii făcute la Paris, el a colindat întreg globul, stând un timp îndelungat în Japonia, America de Nord, Cuba, etc. iar apoi trecu în Argentina. Aci, auzind de niște explorări de mine de aur la Capul Virginelor, el se puse, ca inginer, în fruntea unei expediții ce plecă într'acolo. Ceva mai târziu, el recunoscă, după amănunțite studii geodezice, că originea acestor mine de aur trebuie să fie mai la Sud, și se hotărâ să treacă în Țara-de-Foc. El întreprinse o expediție în Țara-de-Foc, o exploră, o descrie și dădu râurilor, munților etc. din acea insulă, numiri românești, ca „Rio Rosetti”, „Rio Ureche”, „Monte Lahovari”, „punta Sinaia”, etc.

După nenumărate peripeții aventuroase, în cari joacă un rol mare lupta pentru aur și posesiunea unor cantități imense din acest metal, după ce Popper fusese câțva timp chiar și un fel de rege sau satrap recunoscut și temut al insulei, după ce inventase un aparat din cele mai ingenioase pentru recolta aurului, el moare, probabil ucis mișelește, în acel colț îndepărtat al pământului, în Martie 1893.

Popper a fost un om foarte interesant, un personaj aproape legendar, ca exploratorii orientali din vremurile antice. Era viteaz, poet, vioiu din fire și puternic, cu nervi de titan, glumeț și plin de temperament. Cunoștea un număr imens de limbi, obiceiurile mai tuturor națiilor de pe glob, și a lăsat și niște scrieri

umoristice, comparabile cu cele mai bune pagini ale lui Edgar Poe și Mark Twain.

Familia lui Popper trăește și astăzi în București. La cimitirul Filantropia, într'un loc vizibil, se găsește monumentul lui **Naftali C. Popper**, tatăl inginerului Iulius Popper, care, după inscripția funebră și după cele ce se cunosc despre dânsul, pare să fi fost una din cele mai interesante personalități din lumea intelectuală evreiască de pe acea vreme. D. Barbu Lăzăreanu, distinsul bibliograf evreu din capitală, a descris pe vremuri (în „Mântuirea” din 15 Mai 1921), epitaful și viața acestui cărturar.

Un obicei curios la evreii spanioli

Pe la mijlocul veacului trecut, evreii spanioli din Ploești practica un obicei destul de ciudat. La zidirea unei case se tăia un cocoș ca „kapara” și se zidea capul lui sub temelie. La 1840, hazanul lor a tăiat un berbec ca „korban” (jertfă), stropind cu sângele acestuia ușile sinagogii lor — lucruri interzise de legea evreiască. (După : „Vechimea evreilor din Ploești”, din Analele societății istorice Iuliu Barasch).

Un trubadur [Minnesänger] evreu

Pe la 1220 a trăit în Germania trubadurul evreu **Süsskind de Trimberg**, care, într'o epocă de fanatism și pe solul clasic al persecuțiilor, îndrăznește a invoca, în strofele sale, libertatea cuvântului și a cugetării.

La 1810, a avut loc, în Iași, un **congres de rabini făcători de minuni !**

Der erste jued. Gerichtsartzt in Rumaenien

Der bekannte zionistische Führer in Bukarest, Herr dr. S. Baruch (Pitești), der es im Kriege bis zum Grade eines Oberst-Militärarztes gebracht hat, bestand vor kurzem mit Auszeichnung die amtliche Prüfung für die Würde eines Gerichtsartztes (medic-
legist). Es ist der erste Jude im Altreich, dem ein solcher Titel zuteil wird.